

راهبردهای پیشگیری در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه

محمد حسین قنبری جهرمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۵

چکیده

اغلب صاحب‌نظران حوزه امنیت، ابعاد مختلفی از جمله سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی را برای امنیت ملی قائل شده و تعداد اندکی هم در این زمینه از حوزه ملی فراتر رفته و به مباحث امنیت جمعی و مشترک و امنیت بین‌الملل پرداخته‌اند، از این رو این تحقیق با هدف دستیابی به راهبردهای پیشگیری در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره‌گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان صورت گرفته است. سؤال اصلی تحقیق عبارتست از اینکه: راهبردهای پیشگیری در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره‌گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان کدام‌اند؟ گردآوری داده‌ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اسناد بالادستی نظام با استفاده از ابزار فیش برداری از طریق تحلیل محتوای کیفی، ۱۵ مصاحبه از مصاحبه‌های انجام‌شده که در تحقیقات گذشته توسط سایر محققین گردآوری‌شده بودند تا مرحله اشباع داده‌ها انجام و به روش تحلیل محتوای کیفی تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری انجام شده است. پنج راهبرد پیشگیری برای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره‌گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان شناسایی و احصاء گردید.

واژگان کلیدی: عملیات امنیتی مسلحانه، پیشگیری و راهبرد ملی سطح وظیفه‌ای

مقدمه

اغلب صاحب‌نظران حوزه امنیت، ابعاد مختلفی از جمله سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی را برای امنیت ملی قائل شده و تعداد اندکی هم در این زمینه از حوزه ملی فراتر رفته و به مباحث امنیت جمعی و مشترک و امنیت بین‌الملل پرداخته‌اند و این در حالی است که تعداد کمی هم که در تعریف و تبیین مفهوم امنیت به نبود تهدید معتقدند و تهدیدات را به انواع تهدیدات خارجی، تهدیدات داخلی و تهدیدات زیست‌محیطی دسته‌بندی می‌کنند؛ بنابراین به بحث امنیت داخلی کمتر توجه نموده و در همین حوزه هم کمتر به موضوع چگونگی دستیابی به توسعه و پدافند داخلی پرداخته‌اند.

مفهوم توسعه و پدافند داخلی ناظر بر برقراری و حفظ امنیت داخلی پایدار در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و نظامی است و در جهان امروز که وسایل ارتباطی، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های جمعی دنیا را به دهکده جهانی تبدیل کرده‌اند نه تنها امنیت ملی کشورها به امنیت جهانی و بین‌المللی گره خورده بلکه امنیت داخلی بازیگران بین‌المللی نیز علاوه بر این که اغلب ریشه در مشکلات و تهدیدهای داخلی دارند ولی به شدت و سرعت تحت تأثیر تحریکات و تهدیدات خارجی قرار می‌گیرند و توسعه می‌یابند و این موضوع در همه کشورها مورد توجه خاص مسئولین و به‌ویژه کارگزاران امور دفاعی و امنیتی بوده و برای مواجهه با آن تدابیر ویژه و راهبردهای دفاعی-امنیتی خاصی را تدوین می‌کنند.

در ج.ا.ایران با وجود تقدیم هزاران شهید و کسب تجارب بسیار ارزشمند و سال‌ها تلاش برای حفظ امنیت، استقلال و تمامیت ارضی کشور و علی‌رغم گذشت سال‌های زیادی از پیروزی انقلاب اسلامی، کماکان فعالیت‌های جدایی‌خواهان گروه‌های تجزیه‌طلب و تهدیدات امنیتی مسلحانه علیه نظام جمهوری اسلامی ایران به قوت خود وجود دارند و روزبه‌روز شکل جدیدی به خود می‌گیرند. جمهوری اسلامی ایران برای مقابله با عملیات امنیتی دشمنان از از یک سو از راهبردهایی پیروی نموده که تاکنون مدون نشده و یا به صورت مدون در اختیار نیستند و از سوی دیگر با توجه به تحولات کنونی به نظر می‌رسد اتخاذ راهبردهای جدید نیازمند بررسی و مطالعه پیرامون این موضوع باشد؛ بنابراین تدوین راهبردهای پیشگیری

مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره‌گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان امری ضروری است. بنابراین "مسئله اصلی این تحقیق، نبود راهبردهای پیشگیری به هنگام، برای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه می‌باشد.

مبانی نظری

الف- تعریف نظری، راهبردهای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه (متغیر ملاک): راهبردهای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه عبارت است از پیشگیری و مقابله با انجام عملیات امنیتی مسلحانه برای منحرف کردن، ایجاد اختلال یا نابودی توانمندی‌های دشمن، پیش از آنکه بتواند به شکلی مؤثر آنها را علیه نیروهای خودی به کار گیرد و یا اهداف خود را محقق نماید. (منبع: محقق)

تعریف عملیاتی راهبردهای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه: یک طرح ممانعتی ملی سطح وظیفه‌ای، درچارچوبی مشخص و درذیل راهبردهای دفاعی - امنیتی ج.ا.ایران (راهبردهای سطح شورای عالی امنیت ملی) در بخش ابزار نظامی قدرت ملی است (نیروهای مسلح) که برای منحرف کردن، ایجاد اختلال یا نابودی توانمندی‌های دشمن، پیش از آنکه بتواند به شکلی مؤثر آنها را علیه نیروهای خودی به کار گیرد و یا اهداف خود را محقق نماید.

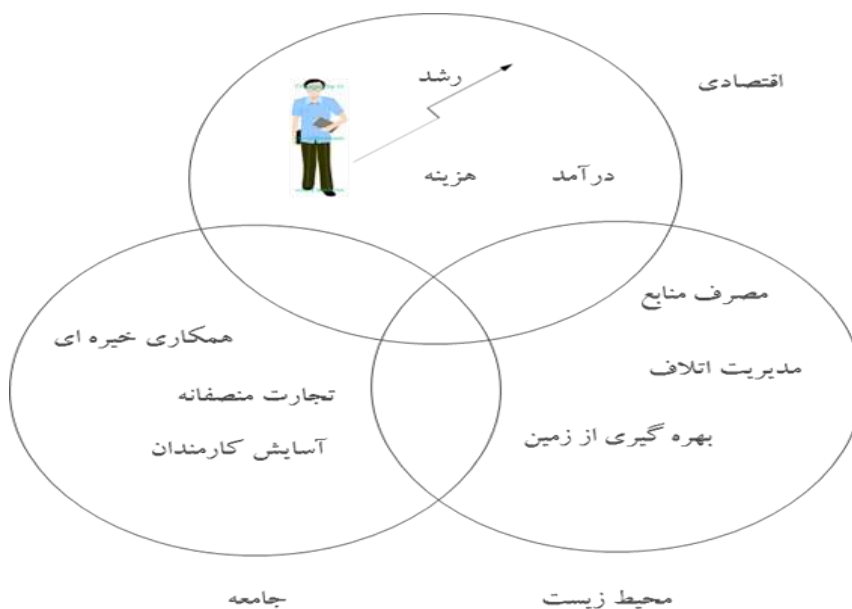
امنیت ملی^۱: اصطلاح امنیت ملی به معنی مصون بودن مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده یک کشور در برابر آسیب‌های داخلی و تهدیدهای خارجی است. افزون بر این تعبیر سلبی (درخطر نبودن مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده کشور)، عده‌ای از محققان نگاهی ایجابی به مفهوم امنیت ملی دارند و آن را به توانمندی یک بازیگر سیاسی (کشور) در تعقیب آسان و کم‌هزینه اهداف ملی و صیانت از مؤلفه‌های کشور می‌شمارند (افتخاری، ۱۳۸۱).

دشمن: فرد، گروهی یا کشوری که نسبت به نیروهای خودی (نظام سیاسی - حکومتی، ملت یا نیروهای مسلح) یا کشورهای دوست و همسو به‌طور بالقوه متخاصم شناخته‌شده و استفاده از نیروی قهریه توسط آن مسبوق به سابقه و یا محتمل است. (ترجمه رهنامه عملیات

^۱ - National Security

مشترک آمریکا) و در این تحقیق منظور از دشمن گروه‌های محارب، معاند، جدایی‌طلب، تروریستی و نفاق که از زمان پیروزی انقلاب اسلامی علیه امنیت پایدار ج.ا. فعالیت مسلحانه و براندازان نموده‌اند. (رستمی، ۱۳۷۸: ۱۱۵).

"توسعه پایدار" فرآیند پایدار تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و محیطی برای افزایش و ترقی رفاه و خوشبختی طولانی‌مدت کل اجتماع است. به عبارتی دیگر، یک فرآیند چندبعدی است که به‌گونه‌ای پایدار، درصدد وحدت اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و محیطی است. "توسعه پایدار" می‌تواند به‌مثابه فرآیند تغییرات چندبعدی مؤثر بر جامعه تعریف شود؛ رشد اقتصادی، بهبود شرایط محیطی و حفظ ارزش‌های محیطی به‌گونه‌ای مساوی از مشخصه‌های مهم آن است. (احمدرش، ۱۳۹۷: ۱۸۶) توسعه پایدار باهدف برطرف کردن احتياجات انسانی و بهبود کیفیت زندگی، به‌عنوان قالب مناسب برای نگرش به نحوه بهره‌برداری از منابع و ایجاد رابطه متعادل و متوازن بین انسان و طبیعت محسوب می‌شود. (مختری هشی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۴۱)

نمودار ۱: عوامل سه‌گانه متعامل در حوزه توسعه پایدار (منبع: احمدرش، ۱۳۹۷: ۱۸۶)

نمودار بالا گویای این نکته است که پایداری توسعه معلول تعامل عوامل سه‌گانه اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی است. (احمدرش، ۱۳۹۷: ۱۸۶)

"توسعه پایدار" فرآیند پایدار تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و محیطی برای افزایش و ترقی رفاه و خوشبختی طولانی‌مدت کل اجتماع است. به عبارتی دیگر، یک فرآیند چندبعدی است که به‌گونه‌ای پایدار، درصدد وحدت اهداف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و محیطی است. "توسعه پایدار" می‌تواند به‌مثابه فرآیند تغییرات چندبعدی مؤثر بر جامعه تعریف شود؛ رشد اقتصادی، بهبود شرایط محیطی و حفظ ارزش‌های محیطی به‌گونه‌ای مساوی از مشخصه‌های مهم آن است. (احمدرش، ۱۳۹۷: ۱۸۶) توسعه پایدار باهدف برطرف کردن احتياجات انسانی و بهبود کیفیت زندگی، به‌عنوان قالب مناسب برای نگرش به نحوه بهره‌برداری از منابع و ایجاد رابطه متعادل و متوازن بین انسان و طبیعت محسوب می‌شود. (مختری هشی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲۴۱)

آسیب: آسیب‌پذیری عبارت است از ظرفیت و زمینه و شرایطی در اجزا و یا کل سیستم که در صورت وجود عامل خارجی و یا تحت تأثیر آن در جزء و یا کل سیستم ایجاد گسل یا ناپایداری نموده و عدم تعادل ایجاد نماید. آسیب‌پذیری‌های ملی آن دسته از نقاط ضعف ملی هستند که در اثر هر نوع اقدام دشمن و یا کاربرد هر وسیله‌ای، شدیداً متأثر شده و باعث کاهش قابلیت‌ها و در نتیجه عدم تحقق اهداف ملی می‌شوند. (محمود نژاد، ۱۳۸۱: ۲۸۱-۲۸۰).

معیارهای مستندسازی تجربیات مدیران: مستندسازی تجربیات مدیران مستلزم بیان دقیق و روشن ادراکات و اقدامات انجام‌گرفته در دوره‌های ماقبل تصمیم، تصمیم و پس از تصمیم و نیز ذکر دقیق عوامل تأثیرگذار زیر بر آن است یعنی: شخصیت تصمیم‌گیرندگان و عوامل مؤثر بر آن؛ مشخصات و ویژگی‌های عمومی تصمیم‌گیرندگان و عوامل درون‌سازمانی و عوامل برون‌سازمانی.

حافظه سازمانی (روش‌های مستندسازی): حافظه سازمانی به معنای بازخورد دانش و تجربه می‌باشد. اعضای فعال سازمان باید از خود بپرسند آیا آنچه در حال انجام آن هستیم درست است؟ آن‌ها نباید به انجام کار فقط به دلیل آنکه از ابتدا این‌گونه عمل می‌شده است ادامه دهند.

- نظام حافظه سازمانی، نظامی است که دانش سازمان (و از جمله تجارب مدیران) را گردآوری و در قالب مناسب ذخیره می‌کند. به نحوی که سازمان می‌تواند در مواقع مورد نیاز دانش یادشده را بازیابی نموده، مورد استفاده مجدد قرار دهد. دانش برای آنکه عملیاتی فوق‌العاده ماهرانه و حرفه‌ای را در سازمان اداره کند نه در درون یک فرد، بلکه در نهاد سازمان به عنوان یک گروه جای می‌گیرد. مطالعات انجام شده در تعدادی از شرکت‌ها نشان می‌دهد که استراتژی شرکت‌ها در مدیریت دانش را می‌توان در دودسته کلی طبقه‌بندی کرد:

- شرکت‌هایی که محصولاتی نسبتاً استاندارد در جهت رفع نیازهای عمومی مردم تولید می‌کنند دانش سازمانی (و از جمله تجارب) خود را به دقت رمزگذاری می‌کنند و آنها را در پایگاه داده‌های کامپیوتری ذخیره می‌سازند. از این طریق هر یک از کارکنان سازمان می‌توانند دانش ذخیره شده در این پایگاه‌ها را به طور مکرر مورد استفاده قرار دهند این استراتژی، استراتژی رمزگذاری نامیده می‌شود.

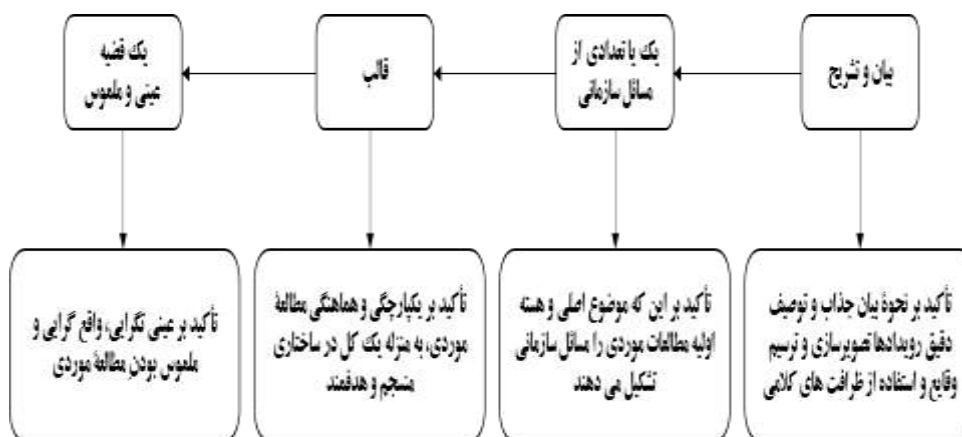
- در مقابل شرکت‌هایی که برای مشکلات غیر تکراری و ویژه خود راه‌حلی فوق‌العاده منحصربه‌فرد و خاص ارائه می‌نمودند، دانش سازمانی خویش را اساساً از طریق تماس‌های فرد به فرد تسهیم می‌کردند. این شرکت‌ها، کامپیوترها را برای تسهیل ارتباطات افراد به کار می‌گرفتند. در این شرکت‌ها برای دانشی که کدگذاری نشده و حقیقتاً کدگذاری آن نیز امکان پذیر نمی‌باشد، دانش ضمنی از طریق جلسات طوفان ذهنی، گفتگوها و محاوره‌های رودررو یا دوفره انتقال می‌یابد.

این استراتژی، استراتژی گفتگو محور می‌باشد. در واقع هدف این است که دریابیم برای گردآوری و نظم بخشیدن به هر یک از انواع دانش و تجارب سازمانی یعنی مستندسازی

آنچه روش‌ها یا استراتژی‌هایی مؤثرتر است. ملاک و معیار طبقه‌بندی این روش‌ها عبارت است از ماهیت و محتوای اطلاعات و دانشی که قصد انسجام و تصرف آن را داریم و نیز ماهیت وظایف و فعالیت‌های سازمان‌هایی که در پی مدیریت دانش خویش می‌باشند. بررسی استراتژی‌های اساسی سازمان‌ها در مدیریت دانش و ازجمله مستندسازی تجربیات مدیران نشان می‌دهد که استراتژی کدگذاری مبتنی بر سیستم‌های خبره و به‌ویژه نرم‌افزارهای مبتنی بر استدلال مورد محور، غالباً استراتژی کارآمد و مؤثر برای مستندسازی تجارب کارشناسی است.

به بیان دیگر تجارب حاصل از تصمیماتی که فرآیند اتخاذ و اجرای آن را می‌توان بر طبق نرم‌افزارهای هوشمند مستقر نمود، می‌تواند با اتکا بر استراتژی کدگذاری ثبت و منتشر شود. از سوی دیگر تأمل در استراتژی گفتگو محور که بر تعامل بین فردی صاحبان دانش و تجارب مبتنی است، این حقیقت را آشکار می‌نماید که تسهیل و تقویت گفتگو در سازمان در قالب روش‌های متداول، باروری و انتقال هم‌زمان و شفاهی دانش سازمانی را میسر می‌سازد و تقویت این استراتژی در سازمان جریان سیالی از ایجاد، انتقال، تقویت و توسعه دانش سازمانی را در بستر زمان به دنبال دارد. درواقع این شیوه، انتقال و توسعه دانش در سازمان را به‌عنوان بخشی از فرهنگ سازمان نهادینه می‌سازد.

راه‌کاری مؤثر به‌منظور مستندسازی تجارب مدیران: مطالعه موردی عبارت است از ثبت یک مسئله مدیریتی که افراد اجرایی واقعاً با آن روبه‌رو شده‌اند همراه با شرایط محیطی و روندهای مؤثر بر آن و نیز ایده‌ها، پیش‌فرض‌ها و قضاوت‌هایی که این افراد تصمیمات خود را بر آن اساس اتخاذ نموده‌اند. مطالعه موردی حاکی از بیان و تشریح یک یا تعدادی از مسائل سازمانی در قالب قضیه‌ای عینی و ملموس می‌باشد. عناصر اساسی هر مطالعه موردی عبارت‌اند از: بیان و تشریح؛ مسائل سازمانی؛ قالب وقضیه عینی و ملموس

نمودار ۲- عناصر اصلی هر مطالعه موردی (منبع: جعفری مقدم، ۱۳۸۳: ۱۵)

امنیت پایدار و عوامل مؤثر در آن: امنیت ملی پایدار، متضمن ورود به عرصه جدیدی از مباحث امنیتی است که در آن، موارد و مظاهر امنیتی در بستری جدید و فارغ از نگاه کلاسیک (نظامی) بازتعریف می شود. در این رویکرد، گستره ای جدید از دشواری ها (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی) که بوزان و ویور نیز در مطالعات خود اشاراتی به آنها داشته اند، مدنظر قرار می گیرد. این گستره نوین طیفی از نیازمندی ها (تقاضاها) را بازنمایی می کند که صرفاً با تدابیر نظامی قابل حصول نیست، بلکه در چارچوب خواست های نوین شهروند معاصر که ابعاد منطقه ای، ملی و فراملی به خود گرفته، بازتعریف می شود. در امنیت ملی پایدار، تلاش بر شناسایی این طیف جدید نیازمندی ها و تفکیک صحیح آنهاست. دستیابی به درجات اطمینان بخش و قابل اتکایی از امنیت ملی، مستلزم درک و فهم پنداشت سنتی و نوین از مفهوم امنیت ملی و مؤلفه های وابسته بدان است که در این تحقیق، به آنها اشاره می شود.

امنیت مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد در یک جامعه پدیدار شده و استمرار می باید. در نگرش های سنتی به مقوله امنیت اغلب کاربرد نیروهای نظامی و تهدید محوری مورد توجه بوده در حالی که در مطالعات امنیتی - انتقادی و جامع نگر امروز، گروه های

اجتماعی می‌توانند نه تنها از ناحیه ابزار نظامی بلکه از طریق عوامل محیطی یا اقتصادی مورد تهدید قرار گیرند و این عوامل می‌توانند به نوبه خود یکپارچگی یا استقلال سیاسی یک کشور را مورد تهدید قرار دهند. (راهنمایی و پور موسوی، ۱۳۸۵: ۱۸۰) مفهوم امنیت پایدار متضمن حاکمیت شرایطی است که در چارچوب آن دولت‌ها به حقوق شهروندان احترام بگذارند. از این منظر امنیت از مهم‌ترین مؤلفه‌ها برای رسیدن به درجات قابل‌اتکا به ثبات است. از این رو "پایداری امنیت"، نتیجه کاهش فقر، بیکاری و برابری شهروندان است. و فقدان وجود مؤلفه‌های امنیت پایدار، سبب ناامنی و ناامنی منجر به توسعه نیافتگی و بی‌ثباتی در جامعه خواهد شد. (سرور و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۰-۲۹)

پیشینه‌های که مرتبط با این موضوع مورد مطالعه قرار گرفت است عبارت است از:

- حسینی، سیدمهدی، (۱۴۰۰). پژوهشی تحت عنوان "راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در استان سیستان و بلوچستان از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۹۸". در پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی انجام شده است.

- احمدی، سید مرتضی، (۱۴۰۰). پژوهشی تحت عنوان "راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در تهران در بازه زمانی بدو انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۹۸". در پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی انجام شده است.

- کریم‌زاده، علی، (۱۴۰۰). پژوهشی تحت عنوان "راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در منطقه جنوب غرب در بازه زمانی بدو انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۸". در پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی انجام شده است.

- رستگارپناه، حسن، (۱۴۰۰). پژوهشی تحت عنوان "راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضدانقلاب مسلح در استان‌های آذربایجان غربی و کردستان از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۹۸"، در پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی انجام شده است.

- آقامحمدی، داود؛ شریفی، شهاب، (۱۴۰۲). پژوهشی تحت عنوان "درس‌آموخته‌های راهبردی فرماندهان نیروهای مسلح در مقابله با ضدانقلاب، توسعه و امنیت پایدار در منطقه شمال غرب و غرب کشور از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۹" در پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی انجام شده است.

نقاط اشتراک: از محتوای کیفی داده‌ها این تحقیق با سایر تحقیقات صورت گرفته در حوزه دفاع و امنیت دارای اشتراک است.

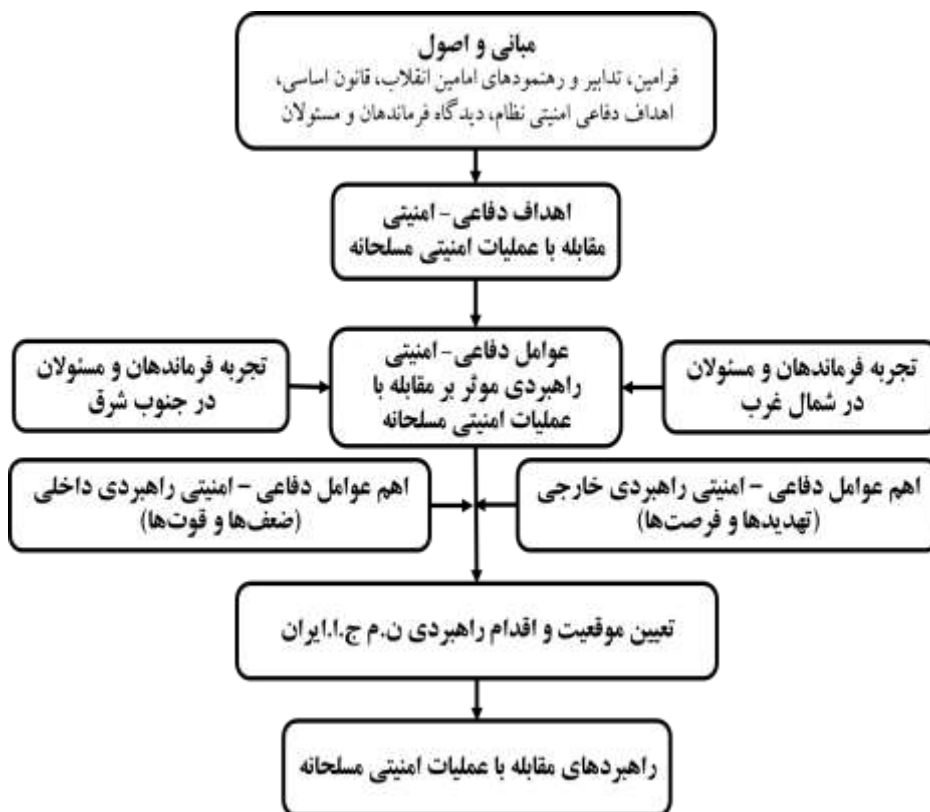
نقاط افتراق: در اکثر تحقیقات صورت گرفته رویکرد راهبردی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. جنبه‌های تاریخی بودن و بررسی فعالیت‌های گذشته و همچنین تحلیل

نکات مغفول واقع شده در تحقیقات قبلی: مطالعات پیشین به تدوین راهبردهای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه در سطح ملی با رویکرد نظامی نپرداخته‌اند.

نوآوری این تحقیق نسبت به تحقیقات قبلی: آنچه در این خصوص قابل ذکر است این است که این تحقیق به تدوین راهبردهای مقابله عملیات امنیتی مسلحانه در سطح ملی و مبتنی بر تجارب فرماندهان و مسئولانی می‌پردازد که در طرح‌ریزی و اجرا، مسئولیت داشته‌اند؛ بنابراین تاکنون چنین پژوهشی با این ویژگی صورت نگرفته است، زیرا این تحقیق اطلاعات مدون قابل دسترسی را در اختیار مسئولین برای طرح‌ریزی مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه قرار داده است و از منظر روشی نیز الگویی برای به هنگام کردن راهبردهای اراده شده در حوزه دفاع و امنیت در اختیار قرار می‌دهد.

مدل مفهومی: «الگوی مفهومی مجموعه‌ای از اهداف کلی و مبانی مرتبط باهم است که اهداف کلی و اهداف خاص را تعیین و مبانی و مفاهیم اصلی رسیدن به این اهداف را مشخص می‌کند. این مفاهیم، راهنمایی برای انتخاب رویدادها و شرایطی است که باید در نظر گرفته شود و نیز راهنمایی برای چگونگی شناخت و اندازه‌گیری، تلخیص و گزارشگری آن‌ها به شمار می‌رود» (اردو شاهی، ۱۳۸۴: ۱۴۲).

در این راستا چارچوب مفهومی این تحقیق روابط بین مفاهیم را ارائه نموده است؛ یعنی راهبردهای دفاعی- امنیتی ج.ا.ایران در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه مفهوم مورد بررسی تحقیق و الگوی مفهومی مرتبط با آن بر اساس چارچوب نظری این تحقیق به‌عنوان به شرح زیر ارائه می‌گردد که مبنای فعالیت میدانی محقق است:

نمودار ۳: مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

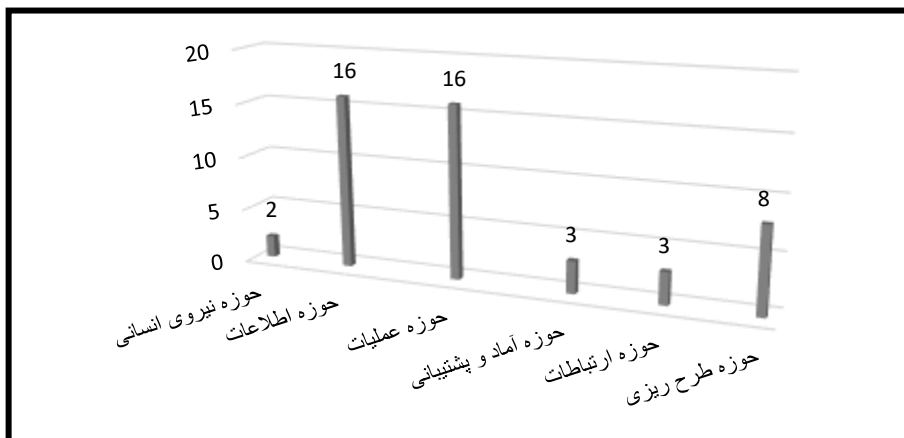
این تحقیق، براساس هدف کاربردی است و به روش آمیخته/ انجام شده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در مرحله اول: انتخاب تعداد ۱۵ مصاحبه انجام شده توسط سایر محققین از فرماندهان و مسئولانی که با شش حوزه "نیروی انسانی، اطلاعات، عملیات، آماد و پشتیبانی، ارتباطات و طرح‌ریزی" ارتباط داشتند و تحلیل محتوای کیفی این مصاحبه‌ها توسط محقق و ارائه به نفر خبره با هدف پاسخ به سوالات تحقیق و در نهایت شناسایی راهبردها و در مرحله دوم: اعتبارسنجی تجزیه و تحلیل‌های انجام شده و سپس راهبردهای تدوین شده توسط ۱۰ نفر از خبرگان علوم دفاعی امنیتی که سابقه عملی و تجربی در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه داشته‌اند. قبل از بکارگیری ابزارهای اندازه‌گیری لازم است پژوهشگر از طریق علمی، نسبت به پایا بودن ابزار اندازه‌گیری مورد نظر و روایی آن که مکمل هم بحساب می‌آیند اطمینان نسبی پیدا کند. ابزاری که برای جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد در مرحله نخست باید از پایایی (اعتماد^۱) برخوردار باشد و در مرحله دوم باید اعتبار (روایی^۲) داشته باشد. پرسشنامه‌های محقق ساخته این پژوهش با محوریت مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه طوری تهیه شده‌اند که تأیید گویه‌ها (متغیرها)، نشان می‌دهد که این قابلیت در هرکدام از آنها وجود دارد که راهبردهای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه بر اساس آنها تدوین شوند: در این پژوهش ابتدا پرسشنامه‌ها - اعتبار سنجی راهبردها - بین پنج نفر خبره تقسیم شد و پس از جمع‌آوری پاسخ‌ها از طریق آلفای کرونباخ ضریب پایایی محاسبه گردید. در این پژوهش شاخص آلفای کرونباخ «۰/۸۶» محاسبه شده است؛ بنابراین همبستگی درونی بین سؤالات و همگن بودن آنها گردید:

^۱ - Reliability

^۲ - Validity

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

الف - توزیع حجم نمونه

نمودار ۴: توزیع حجم نمونه بر اساس موضوع فعالیت آنها در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه همان‌طور که نمودار نشان می‌دهد، شش حوزه کلی در رابطه با عملیات امنیتی مسلحانه قابل تبیین است که سعی شده خبرگان این حوزه‌ها جامعه تحقیق را تشکیل دهند: حوزه طرح‌ریزی (۸ نفر)، ارتباطات (۳ نفر)، آماد و پیش (۳ نفر)، عملیات (۱۶ نفر)، اطلاعات (۱۶ نفر) و نیروی انسانی (۲ نفر).

تجزیه و تحلیل داده‌های مرتبط با سؤال اصلی تحقیق: راهنماهای پیشگیری برای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره‌گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان کدام‌اند؟

فرصت‌های در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه
(۱) پایبندی مردم منطقه به نظام سیاسی - حکومتی ج.ا.ایران بیشتر خواهد شد
(۲) عدالت‌خواهی ارزش خود را حفظ خواهد کرد
(۳) میزان شناخت مردم و عشایر و نحوه تعامل با آنان بیشتر خواهد شد
(۴) ظلم‌ستیزی ارزش خود را حفظ خواهد کرد
(۵) آمادگی دائمی نیروهای مسلح تثبیت خواهد شد
(۶) میزان آلودگی منطقه عملیاتی در مناطق امنیتی کاهش خواهد یافت
(۷) مذهب و فرهنگ مردم منطقه حفظ خواهد شد
(۸) شناخت دقیق از نقاط استقرار دشمن بهتر خواهد شد
(۹) نیروهای مسلح غافلگیر مواجه نخواهند شد
تهدیدها در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه
(۱) عناصر سیاسی و زیربنایی ضدانقلاب افزایش خواهند یافت
(۲) فقر زدایی در حد مورد انتظار پیشرفت نخواهد کرد
(۳) اشتغال در حد مورد انتظار رشد نخواهد داشت
(۴) اعتماد مردم به مسئولین نظام رو به افول خواهد رفت
(۵) مشارکت مردم در انتخابات ضعیف تر خواهد شد
(۶) وضعیت و استعداد و تاکتیک‌های دشمن متحول خواهد شد
(۷) دور بودن استقرار دشمن از مراکز جمعیتی رخ خواهد داد
(۸) حفظ و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی سخت‌تر خواهد شد
(۹) توان رزمی یگان‌های خودی نسبت به دشمن ضعیف‌تر خواهد شد
(۱۰) میزان توان در دستیابی به اطلاعات از وضعیت دشمن ضعیف‌تر خواهد شد
(۱۱) شناسایی جمعیت آسیب‌پذیر هر شهرستان و واپایش آنها سخت تر خواهد شد

قوت‌های ج.ا.ایران در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه

- (۱) تأمین محورهای مواصلاتی بین شهری و بین روستایی به خوبی انجام می‌شود
- (۲) احداث پایگاه‌های نظامی - انتظامی به خوبی انجام می‌شود
- (۳) تجهیزات یگان‌ها متناسب با ویژگی‌های جو، زمین و دشمن است
- (۴) پیش‌بینی، تدارک مهمات و سلاح مورد نیاز و امور تغذیه به خوبی می‌شود
- (۵) نیروهای دشمن مستقر در روی هدف، از قبل شناسایی می‌شوند
- (۶) قبل از شروع عملیات و در حین اجرای آن هماهنگی‌های لازم انجام می‌شود
- (۷) مردم وفادار به نیروهای مسلح و همراه آنها هستند
- (۸) ساختارهای اجتماعی و فرهنگی متناسب با هر منطقه طراحی شده است
- (۹) فرماندهان و مسئولان مناطق امنیتی کشور بومی هستند
- (۱۰) فرماندهان و مسئولان مناطق امنیتی کشور از شجاعت لازم برخوردارند
- (۱۱) به حفظ یکپارچگی کشور و جلوگیری از تجزیه آن اعتقاد راسخ وجود دارد
- (۱۲) مشارکت مردم در ایجاد امنیت و حفظ آن از وضعیت مناسبی برخوردار است
- (۱۳) ارتفاعات صعب‌العبور مورد علاقه دشمن و مسیرهای تردد آنها شناسایی شده

ضعف‌ها در مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه

- (۱) پایش و واپایش جابجایی جمعیت در مناطق امنیتی ضعیف است
- (۲) ابزارهای انجام عملیات روانی در بخش نظامی ضعیف است
- (۳) کارآمدی نظام سیاسی - حکومتی ضعیف است
- (۴) اقتدار نظام سیاسی - حکومتی پایین است
- (۵) ابتکار عمل نیروهای مسلح ضعیف است
- (۶) آینده‌نگری از وضعیت مناسبی برخوردار نیست
- (۷) گروه‌های بحث و مناظره پیش‌بینی نشده است
- (۸) وحدت فرماندهی در مناطق امنیتی وضعیت مطلوبی ندارد
- (۹) توان آماده‌سازی و آماده نگه داشتن یگان‌های خودی مناسب نیست
- (۱۰) روحیه فرماندهان و پرسنل و انضباط آنها مناسب نیست

بر اساس ارزیابی‌های کمی و کیفی عوامل خارجی و داخلی، در رابطه با مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه، هم‌اکنون در موقعیت تدافعی قرار دارد بنابراین، می‌بایستی راهبردهای را اتخاذ نماید که کشور ایران را از موقعیت تهاجمی خفیف به یک موقعیت برتر نسبت به گذشته قرار دهد و با توجه به اینکه از جنبه خارجی (محیطی) امتیاز وضع موجود، ج.ا.ایران را تقریباً در مرکز نمودار قرار داده است، باید بپذیریم از جنبه مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه تاکنون به نحوه خوبی عمل کرده است و می‌تواند به ناحیه تهاجمی، تغییر موقعیت دهد، بنابراین با توجه امتیازهای مورد انتظار (۳/۱۵ و ۳/۵۳)، خبرگان ارجحیت را به تدوین راهبردهای تهاجمی شدید برای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه پیشنهاد نموده‌اند.

اهداف راهبردی مؤثر بر مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه در حوزه پیشگیری کدام‌اند؟
اهداف راهبردی ج.ا.ایران که عملیات امنیتی مسلحانه علیه کشور را تا حدود زیادی خنثی می‌کند از منظر خبرگان و بر اساس تحلیل شکاف انجام شده به شرح زیر ارائه می‌شود:

- (۱) خلع سلاح گروه‌های تروریستی و ضد انقلاب.
- (۲) ممانعت از ورود عناصر گروه‌های تروریستی و ضد انقلاب به مناطق جمیتی.
- (۳) شناسایی و پایش و واپایش خانه‌های تیمی و هسته‌های اطلاعاتی گروه‌های تروریستی و ضدانقلاب.
- (۴) جذب و جلب مردم و شناساندن ماهیت گروهک‌ها و جلوگیری از جذب مردم به آن‌ها.
- (۵) ممانعت از اجرای عملیات نظامی گروهک‌های تروریستی و ضدانقلاب علیه اماکن مهم و مورد علاقه دشمن در مناطق امنیتی.
- (۶) حفظ پایگاه‌ها و مقرهای استقرار و جلوگیری از سقوط پایگاه‌ها در محل‌های آلوده خارج از شهر و معابر مواصلاتی.
- (۷) تداوم عملیات‌های پاکسازی و تعقیب و انهدام عناصر گروه‌های تروریستی و ضدانقلاب و ناامن‌سازی عقبه‌های آن‌ها.
- (۸) تعقیب گروه‌های تروریستی و ضد انقلاب، کوتاه کردن دست آن‌ها در منطقه و پاک‌سازی و بیرون راندن آن‌ها.

- (۹) عادی سازی امنیت و توسعه و تقویت امنیت پایدار در مناطق امنیتی.
- (۱۰) ممانعت از وارد شدن ضرر و زیان جانی و مالی به مردم در زمان درگیری با گروه های تروریستی و ضد انقلاب و جبران خسارات احتمالی.
- (۱۱) مشارکت مردم در قالب بسیج بومی در ایجاد قدرت محلی، توسعه امنیت پایدار.
- (۱۲) جذب حداکثری مردم به خصوص در مناطق امنیتی.
- (۱۳) حفظ و توسعه امنیت و ثبات سیاسی، روانی و اجتماعی، تقویت و تحکیم وحدت و همبستگی ملی.
- (۱۴) شناسایی مناطق و روستاهای مورد علاقه دشمن، انجام کمین غیرآشکار و خلق الساعه و به دام انداختن عناصر گروه های تروریستی و ضدانقلاب.
- (۱۵) رفع خلاءها و کاهش گسل ها اطلاع رسانی، تسهیل هماهنگی ها در پیشگیری از حوادث.
- (۱۶) جلوگیری از تبدیل شدن توان بالقوه دشمن به توان بالفعل.
- (۱۷) مقابله با هر نوع اخلاف در امنیت عمومی، اقتصادی و اجتماعی و مقابله با تهدیدهای نرم و پیشگیری از تحرکات ضد امنیتی گروه های تروریستی و ضدانقلاب.
- (۱۸) ایجاد و توسعه مقرهای مستحکم مرزی، دژها و پاسگاه های مرزی هوشمند و دارای دید و تیر موثر.
- (۱۹) رفع اختلافات مرزی.
- (۲۰) خنثی نمودن پشتیبانی رسانه ها و گروه های مرجع، افراد ذی نفوذ از گروه های تروریستی و ضدانقلاب.
- (۲۱) یکپارچه سازی امور فرهنگی و اجتماعی در مناطق امنیتی.
- (۲۲) پشتیبانی مداوم و متحرک از پایگاه های و عناصر درگیر در مناطق امنیتی صعب العبور.

نتیجه گیری

با تجزیه و تحلیل انجام شده در خصوص عوامل داخلی و عوامل خارجی و تعیین جدول موزون و شناسایی منطقه راهبردی تعداد ۵ راهبرد پیشگیری برای مقابله با عملیات امنیتی مسلحانه با بهره گیری از تجارب فرماندهان و مسئولان به شرح ذیل احصاء گردید:

- تبدیل تقابل و درگیری مسلحانه گروه‌های تروریستی و ضد انقلاب به تعامل با نظام و غیرمسلح‌سازی آنها از طریق گفتگو و دیپلماسی اطلاعاتی و امنیتی با بهره‌گیری از ظرفیت‌های داخلی و خارجی
- حفظ و توسعه امنیت و ثبات سیاسی، روانی و اجتماعی، تقویت و تحکیم وحدت و همبستگی ملی از طریق شناخت مشکلات آحاد مردم و انجام عملیات مردم یاری با استفاده از ظرفیت‌های دولت و نیروهای مسلح
- جداسازی صف مردم از تروریست‌ها و ضد انقلاب و یارگیری آنها از میان مردم بومی از طریق دستگیری عناصر نفوذی آنها با انجام عملیات اطلاعاتی
- جذب حداکثری مردم به خصوص در مناطق امنیتی از طریق همکاری آنها و سران طوایف و ذی نفوذها با بهره‌گیری هوشمندانه از ظرفیت‌های مردمی در شناسایی، انتخاب افراد مستعدبومی، کادرسازی و دخالت دادن آنها در برقراری امنیت پایدار با توسعه فعالیت‌های فرهنگی مختلف و امکانات زیستی، رفتار عادلانه با همه اقوام و مذاهب ایرانی، عدم رساندن آسیب به مردم، توسعه مراکز آموزشی و بالابردن سطح فرهنگ و دانائی مردم، ایجاد و توسعه مراکز تولیدی و صنعتی
- تداوم عملیات‌های پاکسازی و تعقیب و انهدام عناصر گروه‌های تروریستی و ضد انقلاب و ناامن‌سازی عقبه‌های آنها از طریق ایجاد پایگاه‌های موقت در مراکز حساس، جاده‌های مواصلاتی اصلی و حاشیه شهرها با استقرار نیرو در آنها به شکل زنجیره‌ای مرتبط با هم با ویژگی توان دفاع از جهات مختلف

منابع

- آقامحمدی، داود؛ شریفی، شهاب، (۱۴۰۲)، درس آموخته‌های راهبردی فرماندهان نیروهای مسلح در مقابله با ضدانقلاب، توسعه و امنیت پایدار در منطقه شمال غرب و غرب کشور از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۹» تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- احمدی، سید مرتضی، (۱۴۰۰)، راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در تهران در بازه زمانی بدو انقلاب اسلامی تا سال ۱۳۹۸. تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- افتخاری، اصغر و علی شبستانی، (۱۳۸۱). راهبرد جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم؛ فصلنامه آفاق/امنیت، سال ۴ شماره ۱۲۵
- حسینی، سیدمهدی (۱۴۰۰). راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در استان سیستان و بلوچستان از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۹۸. تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- رستگارپناه، حسن، (۱۴۰۰). راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضدانقلاب مسلح در استان‌های آذربایجان غربی و کردستان از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۹۸، تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- کریم‌زاده، علی، (۱۴۰۰). راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضد انقلاب مسلح در منطقه جنوب غرب در بازه زمانی بدو انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۸. تهران، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی - پژوهشکده جنگ‌های نامنظم و توسعه پدافند داخلی شهید سپهبد صیاد شیرازی.
- رستگار پناه، حسن؛ کریم زاده، علی، (۱۴۰۱). راهبردهای ج.ا.ایران در مقابله با ضد انقلاب از سال ۱۳۵۷ تا ۱۳۹۸ در استان آذربایجان غربی و کردستان، پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس شهید سپهبد پاسدار حاج قاسم سلیمانی، تهران.

مصاحبه‌ها

- استکی، جواد، (۱۴۰۲/۳/۲۴). درس آموخته‌های راهبردی " رهنامه (اصول و ارزش‌ها)، سیاست‌ها، اهداف و اقدامات راهبردی " فرماندهان نیروهای مسلح در مقابله با ضدانقلاب، توسعه و امنیت پایدار در منطقه شمال غرب و غرب کشور از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۹.

- تمیزی، علیرضا، (۱۴۰۲/۴/۵). درس آموخته‌های راهبردی " رهنامه (اصول و ارزش‌ها)، سیاست‌ها، اهداف و اقدامات راهبردی " فرماندهان نیروهای مسلح در مقابله با ضدانقلاب، توسعه و امنیت پایدار در منطقه شمال غرب و غرب کشور از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۹.

